

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата Стратегия е интегрална част от националния проект за реформиране на образователната система и за осигуряване на качествено образование на всички деца в Република България. Тя се основава на:

- Международния пакт за граждански и политически права.
- Международната конвенция за ликвидиране на всички форми на расова дискриминация.
- Конвенцията за борба срещу дискриминацията в областта на образованието.
- Рамковата конвенция за защита на националните малцинства.
- Декларацията за правата на лица, принадлежащи към национални или етнически, религиозни и езикови малцинства.
- Закона за защита срещу дискриминацията.
- Управленската програма на българското правителство "Хората са богатството на България".
- Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество.
- Световната програма на ЮНЕСКО и ООН "Образование за всички".
- Целите и задачите на "Десетилетието на ромското включване: 2005-2015 г."

В съответствие с раздел V. Образование на Рамковата програма за равноправно интегриране на ромите в българското общество, както и с политиката на Министерството на образованието и науката за оптимизация на училищната мрежа, Стратегията има за свои приоритети:

- пълноценна интеграция на ромските деца и ученици чрез десегрегация на детските градини и училищата в обособените ромски квартали и създаване на условия за равен достъп до качествено образование извън тях;
- оптимизация на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места, включително чрез подпомагане на средишните училища за гарантиране на качествено образование в тях.

Системата на народната просвета е призвана да формира като базисна обществена ценност уважението към правата и свободите на всеки индивид и да не допуска дискриминация на никакво основание. Тя трябва да се ангажира със създаването на съвременни условия в българското училище за опознаване и разбирателство между различните етнически и верски групи, като систематично полага усилия за преодоляване на предразсъдъците и дискриминацията по етнически и верски признак.

I. ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПРОБЛЕМИТЕ

Редица изследвания, проведени чрез представителни и сондажни социологически проучвания, наблюдения на специализирани граждански организации, както и

експертни оценки на Министерството на образованието и науката сочат, че в българското образование се очертават редица общи за всички етнически малцинства и специфични за всяко от тях проблеми, затрудняващи качествено образование, равноправната интеграция и развиването на културната идентичност на децата и учениците.

1. ОБЩИ ПРОБЛЕМИ

1.1. Не са налице в необходимата степен нормативна база, както и финансови и материални условия.

1.2. Липсват съответни управленски стандарти и програми.

1.3. Не достигат квалифицирани кадри и липсва стратегия за квалификация и преквалификация на учители и административен персонал в областта на образованието за работа в мултиетнична среда и особено на работещите с деца-билингви.

1.4. Липсва адекватен специализиран организационно-административен механизъм за инициране, координиране и контролиране на ефективна образователна политика за равноправна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

1.5. Липсват необходимите условия за получаване на качествено образование в малките селски училища, характерни за редица общини със смесено по своя етнически и религиозен състав население.

1.6. Недостатъчно са представени в учебното съдържание историята и културата на малцинствата. Основополагащите елементи на културната идентичност най-често се свеждат до традиционния фолклор, без да се отчитат всички останали културни постижения на етническите малцинства, а още по-малко приносът им към общонационалната култура и развитието на обществото.

1.7. Липсва подходящ социално-психологически климат в обществото, гарантиращ образователните права на децата и учениците от етническите малцинства за равноправната им интеграция и развитието на културната им идентичност.

1.8. Недостатъчно се мотивират децата и родителите за изучаване на майчин език.

1.9. Липсват организационни условия за изучаване на майчин език в селищата, в които няма достатъчно деца за сборна група.

1.10. Ниският стандарт на живот е фактор за нередовно посещение на училище и непълноценно участие в учебно-възпитателния процес.

2. СПЕЦИФИЧНИ ПРОБЛЕМИ

Освен общите проблеми, отнасящи се до всички етнически малцинства, за децата и учениците от различните малцинства са налице и специфични проблеми, затрудняващи качествено образование и равноправната им интеграция.

2.1. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКОТО МАЛЦИНСТВО

2.1.1. Изоляция на ромски деца и ученици в детските градини и училищата в ромските квартали и в отделните групи и паралелки в смесените детски градини и училища.

2.1.2. Записване на голям брой деца без увреждания в помощни училища.

2.1.3. Затруднена адаптация на децата от ромски произход в детската градина и началното училище.

2.1.4. Прояви на дискриминация в детските градини и в училищата.

2.1.5. Незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владение на български език.

2.1.6. Недостатъчно обхващане на ромските деца в групи по майчин език, както и незадоволително равнище на преподаването му.

2.1.7. Недостиг на квалифицирани учители, познаващи ромската култура.

2.1.8. Недостиг на квалифицирани учители, владеещи ромски език.

2.1.9. Ниска степен на грамотност и квалификация на възрастните роми.

2.1.10. Бедността като фактор за нередовното посещаване и прогресиращо увеличаване броя на отпадналите ученици.

2.1.11. Липса на механизми за превенция на риска от отпадане.

2.1.12. Липса на учебници и учебни помагала по ромски език.

2.2. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ТУРСКОТО МАЛЦИНСТВО

2.2.1. Недостиг на квалифицирани учители, владеещи турски език, в общините с турско население.

2.2.2. Недостиг на осъвременени учебници и учебни помагала по майчин турски език.

2.2.3. Незадоволително усвояване на преподавания учебен материал поради недостатъчно владение на български език.

2.2.4. Недостатъчен обхват на децата в обучението по майчин турски език и незадоволително качество на преподаването му.

2.2.5. Етноцентризъм в учебното съдържание и преподаване, формиращо негативно отношение към турската общност.

2.2.6. Затруднена адаптация на децата от турски произход в детската градина и началното училище.

2.3. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ АРМЕНСКОТО И ЕВРЕЙСКОТО МАЛЦИНСТВА

2.3.1. Недостатъчен обхват на децата в обучението по иврит извън столицата.

2.3.2. Недостатъчен обхват на децата в обучението по майчин арменски език и не винаги задоволително качество на преподаването му.

2.3.3. Недостиг на учебници и учебни помагала по майчин арменски език и по иврит.

2.4. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ДРУГИ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА

2.4.1. Липса на утвърдени учебни програми, учебници и учебни помагала.

2.4.2. Недостиг на квалифицирани учителски кадри.

II. ЦЕННОСТИ И РЪКОВОДНИ ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЯТА

1. Ценностите и принципите на демократичното общество и по-специално принципът за равенството и недискриминацията, както и международните стандарти в областта на правата на човека, закрилата на децата и защитата на малцинствата, са в основата на настоящата стратегия и на всички произтичащи от нея образователни политики и практически програми.

2. Принципът за осигуряване на равен достъп до качествено образование трябва да бъде съобразен с различната степен на социална интеграция на отделните етнически малцинства.

3. Интеграцията е процес, в който участват децата от етническите малцинства и от мнозинството и който ангажира цялата училищна общност в неговото осъществяване.

4. Необходимо е да се гарантира баланс между интеграцията на децата и учениците от етническите малцинства в образователната система и в обществото и съхраняването и развитието на тяхната специфична културна идентичност. Съхраняването и развиването на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства не ги обособява, а е предпоставка за качествено им образование и за равноправната им интеграция в училищния живот и в обществото.

5. Утвърждаването в училище на атмосфера за межкултурно опознаване, сътрудничество и сближаване и за повишаване на межкултурната диалогичност в мултиетничната училищна среда е неизменна част от интеграционната политика.

6. Подобряването на социално-психологическия климат в извънучилищната среда по отношение образованието на децата и учениците от етническите малцинства е мощен

катализатор за активизиране на процеса на интеграция чрез образование.

7. Активността на самите малцинствени общности – родители, специалисти, ученици, младежи, общественици, е от ключово значение за ценностното осмисляне и за осъществяването на интеграционния процес.

8. Децата от уязвимите малцинствени групи се нуждаят от допълнителна образователна подкрепа за изравняване на стартовите им позиции с тези на останалите деца. Предприемането с такава цел на положителни институционални мерки съответства на международните стандарти в областта на правата на човека и защитата на малцинствата и не представлява дискриминация спрямо другите.

III. ОБЩИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И НАПРАВЛЕНИЯ НА РАБОТА

Министерството на образованието и науката си поставя следните общи стратегически цели, отнасящи се до образованието и интеграцията на децата и учениците от етническите малцинства:

Стратегическа цел 1: Гарантиране правото на равен достъп до качествено образование на децата и учениците от етническите малцинства.

Стратегическа цел 2: Съхраняване и развиване на културната идентичност на децата и учениците от етническите малцинства.

Стратегическа цел 3: Създаване на предпоставки за успешна социализация на децата и младите хора от етническите малцинства.

Стратегическа цел 4: Превръщане на културното многообразие в източник и фактор за взаимно опознаване и духовно развитие на подрастващите и за създаване атмосфера на взаимно уважение, толерантност и разбирателство.

Стратегическа цел 5: Формиране на подходящ социално-психологически климат, който да благоприятства реализацията на настоящата стратегия.

Тези общи стратегически цели ще се реализират чрез работа по-специално в следните направления:

Направление 1: Осигуряване на правни гаранции за реализация на стратегията чрез промени в нормативната уредба.

Направление 2: Повишаване ефективността на управленските структури на образователната система чрез създаване на адекватен организационно-административен механизъм, осигуряващ хоризонтална и вертикална координация в действията между структурите на управление на системата на народната просвета.

Направление 3: Осигуряване на необходимите образователни условия и ресурси за реализиране процеса на интеграция на децата и учениците от етническите малцинства и за развиване на културната им идентичност, включително чрез промени

в учебните програми и учебното съдържание.

Направление 4: Подпомагане изграждането на мрежа от средищни училища със съвременен оборудване в общините с малки и разпръснати населени места и гарантиране на качествено образование в тях.

Направление 5: Осигуряване на необходимите педагогически и административни кадри за реализиране на програми по интеркултурно образование, човешки права, принципи и ценности на гражданското общество.

Направление 6: Осигуряване на ефективни финансови механизми за реализация на целите на настоящата стратегия и създаване на специализиран фонд "Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства".

Направление 7: Включване на училищните настоятелства и граждански организации при разработването, провеждането и контрола на образователно-интеграционните програми.

Направление 8: Включване на децата и учениците от етническите малцинства в извънкласни и извънучилищни форми на обучение.

Направление 9: Обхващане на децата и учениците от етническите малцинства, намиращи се в неравностойно положение, в полуинтернатни форми на обучение.

Направление 10: Подпомагане на социално слабите деца и ученици, включително с учебници, учебни помагала и учебни пособия.

IV. СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

1. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ РОМСКОТО МАЛЦИНСТВО

1.1. Пълноценна интеграция на ромските деца в етнически смесени групи в детски градини и на учениците от ромски произход в класове със смесен етнически състав в училища (приемни) извън ромските квартали.

1.2. Подобряване на материално-техническата база на интегриращите (приемните) детски градини и училища и подобряване качеството на обучение в тях.

1.3. Квалификация и преквалификация на учителски кадри за работа в смесени паралелки.

1.4. Премахване на практиката деца без увреждания да учат в помощни училища.

1.5. Противодействие срещу проявите на дискриминация в детските градини и в

училищата.

- 1.6. Създаване на нормативна база и образователни условия за качествено изучаване на майчин ромски език.
- 1.7. Подготовка на квалифицирани учители по ромски език.
- 1.8. Въвеждане на длъжността "помощник на учителя" в подготвителна група, подготвителен клас и първи клас.
- 1.9. Масово ограмотяване на неграмотни и малограмотни възрастни роми.

2. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ТУРСКОТО МАЛЦИНСТВО

- 2.1. Подобряване на нормативната база и образователните условия за качествено изучаване на майчин турски език.
- 2.2. Квалификация и преквалификация на учители по турски език и подготовка по методика на обучението по майчин турски език във висшите училища.
- 2.3. Подготовка и издаване на осъвременени учебници и учебни помагала по турски език.
- 2.4. Създаване на необходимата нормативна база и образователни условия за преодоляване на негативните стереотипи и враждебната реч.

3. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ АРМЕНСКОТО И ОТ ЕВРЕЙСКОТО МАЛЦИНСТВА

- 3.1. Подобряване на нормативната база и образователните условия за качествено изучаване на майчин арменски език и иврит.
- 3.2. Квалификация и преквалификация на учители по арменски език и иврит.
- 3.3. Осигуряване на необходимите учебници по арменски език и иврит.
- 3.4. В сътрудничество със сдруженията с нестопанска цел оказване на подкрепа за извънучилищни форми за изучаване на арменски език и иврит.

4. ЗА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ ОТ ДРУГИ ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА

- 4.1. Подготовка на учебни програми, учебници и учебни помагала;
- 4.2. Подготовка и квалификация на учители по майчин език.

V. ПЕРИОД НА ДЕЙСТВИЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Срокът за изпълнение на целите на Стратегията се определя до 2015 година. Периодът на нейното действие е съобразен и с "Десетилетието на ромското

включване: 2005-2015 година” и “Световната програма на ЮНЕСКО и ООН “Образование за всички”.

Поради неотложния характер на приоритетите на Стратегията:

пълноценна интеграция на ромските деца и ученици чрез десегрегация на детските градини и училищата в обособените ромски квартали и създаване на условия за равен достъп до качествено образование извън тях;

- оптимизация на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места, включително чрез подпомагане на средишните училища за гарантиране на качествено образование в тях,

към изпълнение на поставените по тях цели се пристъпва незабавно.

При разработването на първия План за действие за изпълнение на настоящата Стратегия ще се изготви схема за последователността на десегрегационния процес и за оптимизацията на училищната мрежа в общините с малки и разпръснати населени места в национален мащаб на базата на точни разчети. Първият План за действие ще бъде за период от 5 години и ще стартира в началото на учебната 2004-2005 г. В него ще бъдат посочени конкретните дейности за изпълнението на всяка стратегическа цел, сроковете, отговорните институции и необходимите средства. Ще бъдат определени и индикатори за оценка на изпълнението на целите.

Изпълнението на Стратегията ще се оценява и актуализира ежегодно.